

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การอ่านเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่ยั่งยืนที่สุด เพราะการอ่านเป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิต ช่วยให้นุชนมีความสามารถที่จะพัฒนาตน พัฒนางาน พัฒนาสังคม และทุกสิ่งทุกอย่างในโลกให้ดีขึ้นเหมาะแก่การดำรงชีพ รวมทั้งสร้างความสำเร็จในชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : คำนำ) ผู้ใดมีความสามารถในการอ่านเป็นพิเศษ มีโอกาสเจริญก้าวหน้าในอาชีพมากกว่าคนที่อ่านหนังสือได้น้อยและอ่านซ้ำ การอ่านเป็นเสมือนกุญแจวิเศษที่จะไขไปสู่ความกระจ่างในเรื่องราว เหตุการณ์ หรือปัญหามานานประการทั้งยังช่วยให้คนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสร้างความเพลิดเพลินจากการอ่านอีกด้วย สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้และการอ่าน ในมาตรา 24(3) ระบุว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของดำเนินการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง” สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในจุดหมายของหลักสูตรระบุว่า “ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนรักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า” ผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสื่อความ ให้ได้ตามที่สถานศึกษากำหนด และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ประกาศให้ปีการศึกษา 2546 เป็นปีแห่งการอ่านและการเรียนรู้ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรชนานั้นและในปีงบประมาณ 2547

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำโครงการ “รักการอ่าน สานสู่ฝัน” โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจัง ต่อเนื่องตามโครงการ “วางทุกคน อ่านทุกคน” อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่า การอ่านมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของทุกคน เพราะเป็นทักษะที่ใช้สื่อสารความรู้ความคิดจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดแผนงานในการพัฒนารวมทั้งการจัดทำโครงการดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนจึงได้พัฒนาห้องสมุดเพื่อสนองนโยบายของหน่วยงาน

ต้นสังกัด เน้นการพัฒนาห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็นต่อนักเรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน โดยต้องตอบสนองได้อย่างมีความสมบูรณ์ เพื่อให้ห้องสมุดของโรงเรียนมีความพร้อมเป็นห้องสมุดที่มีชีวิต กอปรกับกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอให้ “การส่งเสริมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ” เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงกำหนดให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวันรักการอ่าน และในปี พ.ศ. 2552-2561 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้เป็นทศวรรษแห่งการอ่านของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : 2-3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ส่งผลการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษแรก (พ.ศ. 2542-2551) ประสบผลสำเร็จในด้านการบริหารจัดการโครงสร้าง กล่าวคือ การรวมหน่วยงาน ทบวงมหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติให้อยู่ภายใต้สังกัดเดียวกันคือกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ เช่น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (ส.ม.ศ.) สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (ส.ท.ศ.) และการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่การปฏิรูปการศึกษายังมีปัญหาที่แก้ไขได้ไม่หมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ปัญหาคุณภาพครู คณาจารย์และบุคลากรยังขาดแคลน อีกทั้งยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและเพียงพอ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) โดยมีกรอบแนวการปฏิรูปการศึกษา 4 ประการ คือ 1) พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ 2) พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ 3) พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และ 4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2553 : 53-54)

กระทรวงศึกษาธิการได้เร่งสร้างกลไกที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ในหลากหลายมิติ จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของนักการศึกษาทุกคน ทุกระดับในการนำทางนักเรียนสู่การศึกษาที่ดี ช่วยเหลือ และพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้สูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติห้องสมุดโรงเรียนที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้ เป็นห้องสมุดมีชีวิตที่ทุกคนปรารถนาที่จะเห็นห้องสมุดโรงเรียนเป็นห้องสมุดสมบูรณ์แบบที่มีทรัพยากรหลากหลายมีความเคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา ใครอยากอ่านได้อ่าน ใครอยากค้นคว้าก็ได้ค้นคว้า มีความทันสมัย มีสภาพแวดล้อมที่สบายผ่อนคลายสมอง ที่พักพิงปลอดภัย มีบริการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างหลากหลาย เพียงพอ รวดเร็วทันใจ เข้าใช้บริการอย่างมีความสุข

มีครูบรรณารักษ์ที่ใจดีคอยให้คำปรึกษา ห้องสมุดจึงควรได้พัฒนาเติบโตไปพร้อมกับโรงเรียน เพราะถ้ามีห้องสมุดดี ๆ ก็จะมีแหล่งเรียนรู้ที่ดี (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2553 : 55) ดังนั้น ห้องสมุดจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง เป็นแหล่งรวบรวมวิทยากรหลัก ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีส่วนในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 1)

ห้องสมุดโรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าโดยการผสมผสานกับความมีชีวิตชีวา สดชื่น แจ่มใส มีใช้เป็นที่เก็บรวบรวมหนังสือไว้ให้บริการการอ่านแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องทำหนังสือให้มีชีวิต มีการจัดกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา มีการจัดอาคารสถานที่ที่น่าเข้าไป มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ และมีการเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการให้เหมาะสม ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library) จึงเป็นห้องสมุดโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัยครบถ้วนสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสร้างนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ด้วยบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว มีบริการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 3) รวมทั้งสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร นโยบายและการปฏิรูปการเรียนรู้ โรงเรียน ครูบรรณารักษ์ และครูผู้สอนจึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียน และรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

สถานศึกษาจะต้องมีการกำหนดนโยบาย การพัฒนาห้องสมุดที่ชัดเจนมีการดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ ศึกษาหรือสำรวจสภาพห้องสมุดเพื่อดำเนินการพัฒนา จัดทำแผนงานหรือโครงการพัฒนา จัดบุคลากรในการดำเนินงานเต็มเวลา สนับสนุนด้านงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการประเมินการดำเนินงานภายในสถานศึกษาและร่วมประเมินการดำเนินงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานห้องสมุด โดยการบริหารจัดการต้องคำนึงถึงมาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตประกอบด้วย 1) มาตรฐานด้านผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาห้องสมุดและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเอง 2) มาตรฐานด้านครู ได้แก่ ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุด

การปฏิบัติงานเทคนิค การให้บริการ การจัดกิจกรรม มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนมีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 3) มาตรฐานด้านผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีนิสัยรักการอ่าน และ 4) มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ ได้แก่ มีทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ที่สะดวก ทันสมัยและเพียงพอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 12-15)

โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ได้ดำเนินงานห้องสมุดตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้คู่มือ “การดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต” เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งโรงเรียนได้แต่งตั้งครู จำนวน 6 คน เป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุด ใช้ห้องเรียนในอาคารเรียน จำนวน 2 ห้อง จัดเป็นห้องสมุด มีวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็นในการจัดเก็บวัสดุสารสนเทศในห้องสมุด เท่านั้น ส่วนผู้บริหารโรงเรียนและเจ้าหน้าที่การเงินและพัสดุ มีหน้าที่ในการดำเนินการจัดซื้อวัสดุสารสนเทศ ซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณจากทางราชการในแต่ละปีงบประมาณ โดยมอบให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดลงทะเบียน จัดเป็นหมวดหมู่ ประชาสัมพันธ์ และจัดบริการแก่ครู และนักเรียนสำหรับการจัดกิจกรรมในห้องสมุด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดร่วมกับคณะครู และนักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด โดยจัดกิจกรรมและบริการการใช้ห้องสมุดเป็นครั้งคราว ตลอดทั้งได้มีการจัดบรรยากาศที่แสดงผลงานของนักเรียนไว้ตามศักยภาพและสภาพของโรงเรียน ซึ่งจากการประชุมร่วมกันระหว่างคณะครู ผู้บริหาร และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดโดยวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของการดำเนินงานห้องสมุด ด้านจุดแข็ง พบว่า 1) หัวหน้างานห้องสมุดจบการศึกษาในสาขาบรรณารักษศาสตร์โดยตรง เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ในการบริหารจัดการห้องสมุดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ 2) ครู ผู้บริหาร และชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุด ทำให้ได้รับรางวัลต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น รางวัลห้องสมุดมีชีวิต ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 และ 3)

โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ในการพัฒนาและจัดสรรงบประมาณการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุด และด้านจุดอ่อน พบว่า 1) ด้านเจ้าหน้าที่ห้องสมุดขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องงานห้องสมุด เนื่องจากบุคลากรเหล่านี้เป็นข้าราชการครูสายผู้สอน แต่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่งานห้องสมุด ทำให้การปฏิบัติงานไม่ตอบสนองความต้องการ

ของผู้รับบริการ 2) ด้านการพัฒนาคุณภาพ ภูมิทัศน์ บรรยากาศและสภาพแวดล้อม พบว่าบรรยากาศไม่ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ขาดการตกแต่ง และการจัดพื้นที่ห้องสมุดยังไม่เหมาะสม 3) ด้านทรัพยากร พบว่า ขาดแคลนทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ขาดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสารสนเทศท้องถิ่นที่หลากหลาย การจัดหาหนังสือยังไม่เป็นระบบสืบค้นได้ยาก ขาดการจัดทำเครื่องมือ ช่วยค้นหาอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ในการเข้าถึงสืบค้นและใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมที่จัดไม่หลากหลายไม่น่าสนใจ และไม่ต่อเนื่อง ผู้รับบริการขาดความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมของห้องสมุดรวมทั้งกิจกรรมที่จัดไม่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน โรงเรียนและชุมชน (โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ. 2553 ค : 20-25)

ผู้วิจัยซึ่งรับผิดชอบเป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่บริหารงานห้องสมุดโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตให้มีการบริหารจัดการห้องสมุดมีชีวิตอย่างมีระบบ มีการจัดทรัพยากรสารสนเทศที่สะดวก รวดเร็วและทันสมัย มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบริการและกิจกรรมที่ดี หลากหลายและ ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจ ตามมาตรฐานห้องสมุดมีชีวิตทั้ง 4 หมวด คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านผู้เรียน และด้านทรัพยากรสารสนเทศ โดยใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการพร้อมใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Technique : FGT) การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศการดำเนินงานที่ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ทราบถึงวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานและพัฒนาโครงสร้างการปฏิบัติงาน และได้รับการฝึกปฏิบัติงานห้องสมุดมีชีวิตโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการให้ดียิ่งขึ้น

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร
2. การพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการนิเทศเชิงให้คำปรึกษาจะมีผลอย่างไร

3. ห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์
ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการดำเนินการดังที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย (Research Participants) จำนวน 31 คน ประกอบด้วย
 - 1.1 ผู้วิจัย
 - 1.2 ผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงานห้องสมุด จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูเจ้าหน้าที่ห้องสมุด จำนวน 5 คน ครูผู้สอน จำนวน 20 คน และตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 4 คน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 85 คน ประกอบด้วย
 - 2.1 ครูโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ จำนวน 25 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
 - 2.2 นักเรียนโรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นนักเรียนช่วยงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ ทำหน้าที่ช่วยงานห้องสมุดในกิจกรรมการบริการยืม-คืนหนังสือ การจัดเก็บหนังสือชั้นชั้น การจัดป้ายนิเทศ การตกแต่งห้องสมุด การจัดนิทรรศการ และการบริการห้องสมุดเคลื่อนที่
 - 2.3 ผู้รับบริการห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมวิทยาการ จำนวน 50 คน

ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเป็นผู้ที่เข้ามาใช้บริการห้องสมุดมีชีวิตในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย นักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไป

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นวิทยากรทำหน้าที่นิเทศเชิงให้คำปรึกษาด้านการให้บริการงานห้องสมุดมีชีวิต ประกอบด้วยกิจกรรมการให้คำแนะนำและกิจกรรมการสนับสนุนให้กำลังใจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. กรอบเนื้อหา

กรอบการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางชุมนุมนิเทศศาสตร์ โดยใช้กรอบการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร

หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู

หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน

หมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ

2. กรอบกลยุทธ์

กลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังนี้

2.1 เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา

2.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.3 การศึกษาดูงาน

2.4 การนิเทศเชิงให้คำปรึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 12-15)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งใช้หลักการมีส่วนร่วมและการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะ และเป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในลักษณะหมุนรอบตัวแบบเกลียวสว่านตามแนวคิดของ Kurt Lewin ซึ่ง Stephen Kemmis และ Robin McTaggart (Kemmis and McTaggart, 1988 : 11-15) ประยุกต์มาใช้ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการวางแผน (Planning)
2. ขั้นการปฏิบัติการ (Action)
3. ขั้นการสังเกต (Observation)
4. ขั้นการสะท้อนผล (Reflection)

เพื่อพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางอู๋มหาวิทยาลัย อำเภอนาทันโท จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน 1 มกราคม พ.ศ. 2554 ถึงเดือน 31 มีนาคม

พ.ศ. 2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต โรงเรียนยางอู๋มหาวิทยาลัย อำเภอนาทันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต ตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดมีชีวิต 4 หมวดคือ หมวดที่ 1 ด้านผู้บริหาร หมวดที่ 2 ด้านครู หมวดที่ 3 ด้านนักเรียน และหมวดที่ 4 ด้านทรัพยากรสารสนเทศที่ดี มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ การบริหารจัดการห้องสมุดอย่างมีระบบ มีการจัดทรัพยากรสารสนเทศ การจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบริการและกิจกรรม ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจ โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา ดังนี้

1.1 เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Technique : FGT) หมายถึง การจัดประชุมกลุ่มให้สมาชิกมาสนทนากันในประเด็นที่เจาะจงล่วงหน้าว่าจะสนทนากันเรื่องอะไร ซึ่งจะใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มในการเก็บข้อมูล โดยการฟังและเรียนรู้จากกลุ่มผู้เข้าประชุม เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์โดยการเผชิญหน้ากันทำให้

เกิดพลวัตของกลุ่มไปกระตุ้นความคิดเห็นของตนเองและความคิดเห็นของผู้อื่นออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจในขณะดำเนินการ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง กลุ่มเล็ก และมีแง่มุมต่าง ๆ ของความคิดและประสบการณ์ของคนในกลุ่ม เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนาสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลา

1.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การจัดอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุดภายใต้เกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดมีชีวิต 4 หมวด คือ หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน และหมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ

1.3 การศึกษาดูงาน หมายถึง การจัดให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้ไปศึกษาดูงานห้องสมุดโรงเรียนยางตลาดวิทยาคาร ซึ่งเป็นห้องสมุดที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานห้องสมุด เพื่อนำกลับไปปรับใช้กับห้องสมุดโรงเรียนยางอู่วิทยาการ และเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

1.4 การนิเทศเชิงให้คำปรึกษา หมายถึง การให้คำแนะนำ ช่วยเหลือครูและสนับสนุนให้กำลังใจโดยผู้นิเทศ เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจและมีขวัญกำลังใจในการจัดบริการห้องสมุด โดยมีกิจกรรมดังนี้

1.4.1 การให้คำแนะนำ หมายถึง การดำเนินการให้คำแนะนำ ให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ห้องสมุด โดยวิทยากรผู้ชำนาญการด้านการจัดบริการห้องสมุด และผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการจัดบริการห้องสมุด ตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดมีชีวิต 4 หมวด คือ หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน และหมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ

1.4.2 การสนับสนุนให้กำลังใจ หมายถึง การสนับสนุนให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานจัดบริการห้องสมุดมีชีวิต โดยผู้นิเทศ เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานจัดบริการห้องสมุดมีชีวิต

2. ห้องสมุดมีชีวิต (Living Library) หมายถึง ห้องสมุดที่มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว โดยห้องสมุดมีชีวิตจะมีการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศให้ทันสมัยครบถ้วนสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และสร้างนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนสำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ด้วยบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่าง

รวดเร็ว มีบริการและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีเกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต คือ

หมวดที่ 1 มาตรฐานด้านผู้บริหาร ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการ มาตรฐานที่ 2 ผู้บริหารมีการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาห้องสมุด มาตรฐานที่ 3 ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเอง

หมวดที่ 2 มาตรฐานด้านครู ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุด มาตรฐานที่ 2 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการปฏิบัติงานเทคนิค มาตรฐานที่ 3 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการให้บริการ มาตรฐานที่ 4 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการจัดกิจกรรม มาตรฐานที่ 5 ครูบรรณารักษ์มีความสามารถในการมีพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 6 ครูผู้สอนมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน มาตรฐานที่ 7 ครูผู้สอนมีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียน มาตรฐานที่ 8 ครูผู้สอนมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 3 มาตรฐานด้านผู้เรียน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีนิสัยรักการอ่าน

หมวดที่ 4 มาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ มาตรฐานที่ 2 ทรัพยากรสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. สถานศึกษาอื่นสามารถนำผลการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนยางฮ่อมวิทยาคาร ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายในอย่างสมดุล
2. ห้องสมุดโรงเรียนยางฮ่อมวิทยาคาร อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับการพัฒนาให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียนและของชุมชน
3. เป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต สำหรับผู้บริหาร บรรณารักษ์ ผู้สนใจและตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ